

Ю. В. Янченко

м. Дніпродзержинськ

ТВОРЧІСТЬ О. УАЙЛЬДА В ОЦІНКАХ УКРАЇНСЬКИХ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЦІВ

Розглянута історія формування української критичної думки про видатного ірландського письменника кінця XIX сторіччя Оскара Уайльда, досліджуються погляди сучасних українських літературознавців на його творчу спадщину та відзначаються деякі особливості сприйняття творчості Оскара Уайльда в Україні від початку XX сторіччя до наших днів.

Ключові слова: О. Уайльд, переклад, літературна критика, «аморальність» творчості, сприйняття.

Рассматривается история формирования украинской критической мысли о выдающемся ирландском писателе конца XIX века Оскаре Уайльде, исследуются взгляды современных украинских литературоведов на его творческое наследие и отмечаются некоторые особенности восприятия творчества Оскара Уайльда в Украине с начала XX века до наших дней.

Ключевые слова: О. Уайльд, перевод, литературная критика, «аморальность» творчества, восприятие.

In the article the history of formation of Ukrainian critical thought about outstanding Irish writer of the end of the XIX century Oscar Wilde is observed, the modern Ukrainian literary critics' views on his creative heritage are studied and some peculiarities of Oscar Wilde's works perception in Ukraine during the period from the beginning of the XX century to our days are marked.

Key words: Oskar Wilde, translation, literary criticism, works' «immorality», perception.

Сьогодні творчість Оскара Уайльда в тому чи іншому аспекті своєї багатогранності відома практично кожному українцю. Комедії митця мали неабиякий успіх на українській сцені (як зазначає Максим Стріха, комедія «Як важливо бути поважним» довгі роки була «гітом» Київського театру імені Лесі Українки), дві збірки казок письменника – «Щасливий Принц та інші казки» та «Гранатова хатина» – знайшли свій шлях до дитячих бібліотек, роман «Портрет Доріана Грея» перевидається мало не щороку, що свідчить про неабияку популярність твору та попит, яким користується книга в українського читача. Твори Уайльда входять до шкільної програми з зарубіжної літератури: учні 5-го класу мають ознайомитись з казками письменника, а вивчення «Портрету Доріана Грея» запропоновано учням 10-го класу.

Однак, серйозних літературно-критичних досліджень творчості «апостола естетизму» в Україні не так багато, значно менше, ніж у сусідній Росії, що може похвалитись цілою плеядою видатних письменників, поетів та літературознавців, які щиро цікавилися долею та художніми здобутками ірландського письменника та відобразили результати своїх спостережень в чималій кількості критичних робіт. Найвизначніша роль у справі популяризації

Уайльда в Росії належить, безперечно, Корнію Чуковському, одному з яскравих літературних діячів Росії початку ХХ сторіччя та тонкому поціновувачу художнього слова, відомому своїм вишуканим, дещо ексцентричним смаком. Його етюд «Оскар Уайльд», присвячений життю та творчості письменника, супроводжує перший том зібрання творів Уайльда, надрукованих у вигляді книжкового додатку до журналу «Нива» за 1912-й рік (до речі, редактором цього видання виступив сам К. Чуковський). Його справу продовжили інші талановиті дослідники, серед яких варто назвати імена К. Паустовського, К. Бальмонта, А. Анікста, А. Зверєва, М. Урнова, С. Белзи, В. Бабенко, Н. Пальцева, В. Чухно, А. Образцової та багатьох інших. Активно досліджуючи та коментуючи твори Уайльда, вони зробили ірландського письменника настільки близьким та зрозумілим для своїх співвітчизників, що його постать практично перестала сприйматись росіянами як чужоземна. Надаремно К. Чуковський завершує свій етюд саме такими словами: «Оскар Уайльд уже давно наш, русский, родной писатель» [12; 538]. А дослідник М.Г. Соколянський у своїй монографії «Оскар Уайльд. Очерк творчества» стверджує, що думка К. Чуковського залишається справедливою і для сучасної Росії: „Справедливость этого суждения подтверждается стабильностью читательского интереса к творчеству английского писателя в нашей стране: в послеоктябрьский период он не угасал и до сих пор не слабеет, по-прежнему значительно опережая издательскую активность и исследовательскую мысль» [10; 13].

Важко повірити, що такий яскравий та самобутній митець, як Оскар Уайльд, міг залишитись поза увагою українських дослідників без поважних на те причин. Дійсно, відсутність в Україні великої кількості літературознавчих праць, присвячених творчості Уайльда, пояснюється дещо іншими факторами, ніж банальний брак інтересу до особи митця. Мова йде про ряд зовнішніх чинників, що вплинули на весь процес розвитку українського перекладу та літературознавства в ХХ сторіччі. Максим Стріха, український дослідник та перекладач творів Уайльда, з цього приводу пише: «Слава Оскара Вайлда в Україні ніколи не була такою гучною, як у сусідній Росії. На те були свої причини. Українські перекладачі-модерністи початку ХХ століття здебільшого не знали англійської (в центрі уваги через те були польська, російська, німецька та французька літератури). А до того ж в Україні у англійського „короля парадоксу” не знайшлося такого відданого популяризатора, як Корній Чуковський» [11; 139].

Далі дослідник зазначає, що на долі українських перекладів творчої спадщини Уайльда «фатально позначилися обставини трагічного ХХ століття» [11; 142]. Відомо, що найпершим українським перекладачем «Портрету Доріана Грея» був талановитий прозаїк Валер'ян Підмогильний – один з представників українського «розстріляного відродження», що змушений був працювати над своїм перекладом у вкрай несприятливих умовах – на Соловках, в урочищі Сардармох, де і був розстріляний у 1937 році. Відтак, рукопис перекладу не зберігся – «доля його рукопису повторила, очевидно, долю рукопису перекладу „Енеїди” пера загиблого разом з Підмогильним (і ще понад тисячею інших в'язнів) Миколи Зерова» [11; 142]. Намір видати роман Уайльда мала також «Книгоспілка», але не встигла здійснити його до початку репресій 30-х років, коли кількість україномовних видань обвально скоротилася. Ось як змальовує

тогочасну ситуацію на Україні Ростислав Доценко: «Відсоток перекладних видань тоді в кілька разів зменшився, та ще й перехилився в бік тлумачень з „великосусідської“, різко звузився діапазон перекладуваних авторів і творів, панівними стали агіткові одноденки, давніші перекладачі здебільшого були репресовані, а новіші – хто „хоч“, хто „не хоч“ – зводили мову на рівень мертвотної кальки, коли за орієнтир якийсь час навіть правив перший дико зросійщений псевдопереклад „Краткого курса истории ВКП(б)“ 1938 року» [7; 58]. Що й говорити, в таких умовах переклад та видання проблемних творів іншомовних, «буржуазних», авторів, зокрема Оскара Уайльда, був практично неможливим. «(...) спроби пересадити Доріана Грея на український ґрунт навдивовиж унісонно вписуються в драматичну життєво-творчу парадоксальність Вайльда» – влучно зазначає перекладач, коментуючи обставини трагічних для української літератури 30-х років ХХ століття [8; 19].

Видати «Портрет Доріана Грея» українською мовою вдалося лише в 1968 році. «Через чверть віку включився в українську в'язнично-перекладацьку традицію – від Павла Грабовського до Григорія Кочура – інший табірник-українець і, користаючи з відлигової смуги „розвинутого соціалізму“, здійснив новий переклад цього роману, вивіз рукопис на волю і навіть домогся його видання в Києві 1968 року, сам о тій порі ледь не завернувши назад у братньо-табірну Мордовію» – ось так, скромно, відзначає свій чималий внесок до справи ознайомлення українських читачів з творами англійського «короля життя» талановитий перекладач Ростислав Доценко [8; 19]. Згодом Максим Стріха високо оцінить літературну вартість даного перекладу, назвавши його «віртуозним». У своїй статті «Оскар Вайлд на тлі українських сюжетів» дослідник стверджуватиме, що поява перекладу Р. Доценка стала «найбільшою подією української „вайлдіани“ за останні десятиліття» [11; 142].

До речі, якщо говорити про переклад творчості Уайльда, варто зазначити, що не лише твори, а й саме прізвище автора викликає в наших співвітчизників різні варіанти прочитання. Сучасні дослідники, зокрема Р. Доценко та М. Стріха, обирають варіант «Вайлд», більш правильний з точки зору формальних правил англо-українського транскрибування, адже саме так звучить в оригіналі англійське прізвище «Wilde»: [waild]. Однак, переважна більшість літературознавців, як російських, так і українських, серед яких можна назвати імена М.Г. Соколянського та І. Малицької-Федорович, схиляються до варіанта «Уайльд», що міцно закріпився за «апостолом естетизму» в ході історичного розвитку російського літературознавства, багатого, як зазначалось вище, на різноманітні розвідки життя та творчості ірландського письменника. Саме через цю широку розповсюдженість у вітчизняному літературознавстві, автор даної статті також пристає до останнього, історично обумовленого варіанта – «Оскар Уайльд».

І все ж для України ім'я Оскара Уайльда зовсім не таке далеке, як це може видатись на перший погляд. Мало кому відомо, що першу розгорнуту працю про Уайльда українською мовою опубліковано всього на одинадцять років пізніше за згадуваний вище етюд К. Чуковського – в серпневому та вересневому номерах щомісячного часопису «Літературно-науковий вістник» за 1923 рік. Автором даної статті, прихованим за непримітним підписом «І. Федоренко», виступає письменниця Іванна Малицька-Федорович, більш відома під псевдонімом Дарія

Віконська. Отримавши гарну освіту, дівчина перекладала з англійської та німецької, багато писала до часописів на теми літератури та мистецтва, надрукувала дві власних збірки – «Райська яблінка» (1931) та «За силу і перемогу» (1938), а в 1934 році видала (вже під псевдонімом Д. Віконська) книгу «Джеймс Джойс. Тайна його мистецького обличчя», поклавши, таким чином, початок не лише українській критичній «вайлдіані», але і «джойсіані».

На думку М. Стріхи, розвідка І. Малицької-Федорович «за літературною глибиною й проникливістю нічим не поступається текстові Корнія Чуковського» [11; 141]. Дослідниця добре відчуває всю суперечливість постаті О. Уайльда та його літературної спадщини. Вона стверджує: «твори, які за життя автора осягнули найбільший успіх, в дійсності представляють у порівнянні з іншими найменшу артистичну вартість» [Цит. за: 11; 139]. Українська письменниця не належить до кола палких поціновувачів всесвітньовідомих комедій митця чи знаменитого роману «Портрет Доріана Грея». Не надто сильно вразили І. Малицьку-Федорович і поезії Уайльда, більшість з яких вона оцінює як банальні та надміру пафосні, визнаючи, однак, високу художню цінність окремих «перлів»: «між цими поезіями середньої вартості є однак декотрі перли, які можна зачислити до найкращого, що видала англійська література в роді коротких ліричних або „настрєвих” поезій» [Цит. за: 11; 140].

Натомість рецензент «Літературно-наукового вістника» беззастережно захоплюється іншою групою творів Уайльда: «„Саломе”, казки його й оповідання належать до найкращого, що видала світова література для великого загалу. „Intentions” (наміри) менш доступні для загалу. Се збірка мистецько-критичних студій, які досконалістю зовнішньої форми та красою мови стоять на рівні з самостійними творами мистецтва. „De Profundis” – се прекрасний, глибокий живий документ духовно надзвичайно розвиненої людини, де краса мови і краса думок є рівнож велика, так що вартість сього твору сягає далеко понад те, що люди звикли називати „літературою”...» [Цит. за: 11; 140]; «„Intentions”, „Саломе” і казки Уайльда, мабуть, ще довго говоритимуть про геніальність ірландського поета і коли навіть, з часом, пішли б у забуття, „De Profundis”, однак, житиме далі, черпаючи все нове життя з вічного джерела краси і терпіння, з якого народився» [Цит. за: 11; 141].

Найвидатнішим поетичним текстом Уайльда дослідниця вважає «Баладу Редінзької в’язниці», що була створена вже наприкінці життя автора та виявляє певну близькість за духом та настроєм до згадуваної вище сповіді «De Profundis»: «В сій баладі Уайльд, якого з попередніх поезій знали ми як віддавала найтонших естетичних і еротичних почувань і який в своїй артистичній творчості відчужувався, якомога найбільше, від дійсного життя, – в сій баладі Уайльд знайшов таку силу трагізму, таку потрясаючу простоту в відданню сірих фактів одного страченого життя, такий переконуючий акцент щирості, що балада його займає і на все займатиме окреме місце в літературі цілого світу» [Цит. за: 11; 141].

Підводячи підсумок свого дослідження, І. Малицька-Федорович характеризує О. Уайльда як людину, в якій своєрідно поєднались риси надзвичайно тонкої, чуттєвої натури та сильної творчої особистості: «Уайльд був втілений темперамент артистичний. Змисл краси, вразливість, духовне життя і ся інтелектуальна безінтересовність, яка є ціхою вчених і філософів, були у нього

розвинені до надзвичайно високого ступеня. (...) Нині, 24 літ по його смерті, його ім'я записане в хроніці літератури, як один з найбільш складних, сильних і своєрідних феноменів поміж явищами творчої психології» [Цит. за: 11; 141].

Думки сучасних дослідників щодо художньої вартості творів Оскара Уайльда багато в чому збігаються з оцінкою, наданою І. Малицькою-Федорович. Особливе місце в літературній спадщині митця відводиться його чарівним казкам, які завдяки своєму «незаперечному моральному пафосу» [10; 67], тобто дещо незвичній для свого автора чіткості в розстановці моральних акцентів, та завдяки щирості в постановці кардинальних проблем людського буття відкривають перед читачем більш глибокий рівень авторської свідомості, до якого нелегко дістатись через парадоксальну прозу роману й новел або іронічний діалог салонних комедій. Євген Онацький пише про збірки казок письменника: «Ці казки були його першою важливою і, на погляд багатьох, найкращою книжкою. В усьому світі досі читають і читатимуть їх, доки світ, – бо в усій світовій літературі мало таких поетичних архитворів, як оті казки „Щасливий Принц“, „Себелюбний Велетень“, „Троянда й соловей“ та інші» [9; 68]. Погоджується з такою оцінкою і М.Г. Соколянський: «Оба рассматриваемых сборника (...) прочно вошли в широкий читательский обиход и, несомненно, обогатили сокровищницу мировой литературной сказки» [10; 76]. Л.В. Дереза стверджує, що в літературних казках О. Уайльда знайшли відображення найкращі риси художньої майстерності його попередників: «У них [казках – Ю.Я.] письменник зумів поєднати добру фантазію Андерсена і філігранну відточеність флорберівського слова» [6; 31]. Більш того, продовжує дослідниця, в цих казках відбито одвічну загальнолюдську мудрість: «У казкових творах Уайльда поєдналася мудрість народів усіх поколінь, знайшла відображення глибока думка, закладена в Біблії: „Чини з людьми так, як ти хотів би, щоб вони чинили з тобою”» [6; 31]. А Валентина Братко звертає увагу на поетичну майстерність Уайльда-казкаря: «Казки Оскара Вайльда – це втілення досконалої поетичної форми і поетичного мислення автора» [2; 12].

Доречним буде згадати, що казкові оповідання О. Уайльда були схвально сприйняті українськими літературними критиками ще на початку ХХ сторіччя. Недаремно саме «Зоряним хлопчиком», «перлиною англійської діточої літератури» [Цит. за: 2; 12] та однією з найвідоміших казок Оскара Уайльда, розпочинається в 1920 році видання серії книжок під назвою «Діточа Бібліотека», заснованої, як зазначено в передмові, для подолання недостаті книжок для дітей, що відповідали б їх інтелектуальному розвитку та духовним потребам. У передмові даного видання міститься досить цікава та безумовно позитивна оцінка казкових оповідань письменника, відзначається велике виховне значення казок О. Уайльда: «Події діточого життя убирав у прегарні слова і представляв від'ємні й додатні прикмети своїх героїв так уміло і зі знанем найглибших тайн діточої душі, що його писання для дітей мають для виховання велике значінє. Через діти бажав він поправити старших, бажав піднести уривень етичної культури людства до найвисшої границі. Се головна ціха його писань, які подавав у формі казки, або фантастичного оповідання. Сей спосіб писання для дітей унаслідило по нім багато сучасних письменників в Європі» [Цит. за: 2; 12–13].

Високо оцінюють дослідники й «Баладу Редінзької в'язниці». Рідкісним за красою та величчю витвором мистецтва називають «Баладу» дослідники О. Васильєва та Ю. Пернат'єв [3; 415]. Зважаючи на різку відмінність «Балади Редінзької в'язниці» від ранніх поезій Уайльда за тональністю та характером поетичної виразності, М.Г. Соколянський вказує на очевидну поетичну майстерність пізнього Уайльда: «Бросающаяся в глаза (по контрасту со сборником „Стихотворения“) простота, невычурность поэтических образов, значительно меньший удельный вес книжной лексики, и, наконец, четкий ритмический рисунок определили адекватность художественного, собственно поэтического решения выстраданной автором темы» [10; 175-176]. Євген Онацький підкреслює соціально-реформаторську значущість даного твору: «„Балада про Рідінгську в'язницю” – може бути, один з найкращих творів про в'язничне життя, який чимало причинився до поліпшення життя в'язнів і до загальної в'язничної реформи» [9; 71].

Одним з найкращих творів О. Уайльда називають дослідники його епістолярну сповідь «De Profundis», високо оцінюючи незвичну для свого автора, «апостола естетизму» та любителя парадоксів, щирість та відвертість даного твору. Зокрема, М.Г. Соколянський пише: «„De Profundis” поражает высокой степенью искренности. Для Уайльда-художника, склонного к стиливой изысканности, любившего облечь свою мысль в одежды едва уловимой иронии, такая откровенность была совершенно неожиданной» [10; 163]. Однак для українських інтерпретаторів творчості письменника саме ця щирість, ця здатність до відвертого самоаналізу, до саморозкриття стала однією з найцінніших рис унікальної поетики «сповіді художника» [10; 165].

Досить неоднозначно оцінюють українські літературознавці всесвітньовідомий роман О. Уайльда «Портрет Доріана Грея». Для деяких критиків цей твір виступає виключно декоративним текстом, своєрідною канвою для блискучих авторських парадоксів та витончених, «естетських», описів тих чи інших предметів штучної, рукотворної краси. Так, В.С. Ботнер пише: «„Портрет Доріана Грея – золота парча”, – стверджував сам автор. Він не створював повноправних характерів, насамперед його цікавила інтелектуальна гра, тонкі парадокси, словесні поєдинки» [1; 23]. Серед інших критичних оцінок «Портрету» цікавою є думка І. Малицької-Федорович, яка стверджує, що на тексті роману фатально позначились в першу чергу обставини його написання, адже відомо, що даний твір писався на замовлення американського часопису: «Природно, що річ, писана на замовлення, не могла бути на висоті інших його творів. Авторіві згори визначено розмір повісті, чому й належить приписувати немалу кількість сторінок, непотрібних для розвою акції, або що стоять просто на перешкоді їй» [Цит. за: 11; 140].

Однак, слід зазначити, що роман Уайльда успішно витримав найважливішу для будь-якого витвору мистецтва перевірку – випробування часом, і через понад сотню років з моменту своєї першої публікації все ще привертає до себе увагу читачів та дослідників. Про широку популярність даного твору згадує Є. Онацький, відзначаючи риси, що роблять роман Уайльда привабливим для читачів: «„Портрет Доріана Грея”, який називали „першим французьким романом англійської літератури”, досі знаходить дуже численних читачів, що захоплюються розсипаними в ньому парадоксами, як дорогоцінними перлами.

Приваблюють і романтизм „Портрету” з його містичною силою і жахлива трагедія роздвоєності людської натури» [9; 70]. М.Г. Соколянський вказує на особливе місце роману, в якому своєрідно синтезувались позитивні результати творчих пошуків письменника наприкінці 1880-х років, у творчій еволюції О. Уайльда: «Недооцененный многими критиками-современниками, в глазах исследователей и читателей XX века единственный роман Уайльда занял одно из главенствующих мест в разножанровом наследии своего создателя» [10; 116].

Очевидним є прагнення українських дослідників спростувати традиційну в пізньовікторіанській літературній критиці думку про «аморальність» творчості О. Уайльда, в першу чергу його роману «Портрет Доріана Грея». Про хибність таких суджень говорить ще І. Малицька-Федорович: «Сі закиди неслухні. Уайльд ніколи й не думав писати „неморальної” книжки так само, як ніколи не думав про те, щоб написати „моральної”» [Цит. за: 11; 140]. Згадаємо слова самого письменника з передмови до роману: «Немає книжок моральних чи неморальних. Є книжки добре написані чи погано написані. Ото й усе» [3; 23]. Цілком очевидно, що автора цікавить, у першу чергу, художня вартість літературного твору. Однак сучасні дослідники, окрім визнання безсумнівної художньої цінності творів О. Уайльда, звертають увагу і на їх морально-етичну складову, визначають місце та роль моралі в творчості письменника. Так, М.Г. Соколянський переконливо доводить, що незважаючи на відкрите прагнення автора «Портрету Доріана Грея» уникнути моралізаторства в своїй творчості, моральні акценти чітко позначені в романі, адже явний злочин героя не знаходить виправдання навіть у координатах ідеології нового гедонізму та заслуговує на покарання [10; 107]. Цікавий погляд на природу «аморальності» письменника висловлює дослідниця Г.І. Гавришко: «Щоб краще зрозуміти Оскара Уайльда, варто взяти до уваги думки Оноре де Бальзака про те, що „кожен, хто вказує на те або те зловживання, хто таврує несправедливість, прагнучи викоринити її, неминуче здобуває славу людини аморальної... Сократ був аморальний, Христос був аморальний – обох переслідували в ім'я суспільного ладу, який вони підривали, прагнучи його поліпшити”» [5; 55]. Так і Уайльд, не бажаючи миритись з вадами англійського суспільства кінця ХІХ сторіччя, кидав виклик лицемірній вікторіанській моралі як своєю поведінкою, так і своїми художніми творами – в своїх афоризмах та парадоксах митець навмисно перекручував загальноприйняті моральні норми, прагнучи показати їх абсурдність та віддаленість від справжніх, одвічних людських цінностей, оспіваних в найкращих витворах світового мистецтва.

«Противник современного ему филистерского утилитаризма и ханжества, возведенного в ранг идеологической политики, защитник подлинно Прекрасного (как в искусстве, так и в человеческой натуре), Уайльд оказался интересен и созвучен не только своему времени, но и грядущему веку» – ці слова М.Г. Соколянського служать своєрідним підсумком нашого дослідження [10; 185]. Дійсно, незважаючи на складність цілісного осмислення творчого доробку О. Уайльда через нестачу, в першу чергу, якісних перекладів його творів українською мовою, найкращі з творів ірландського письменника – його казкові оповідання, новели, роман «Портрет Доріана Грея», поема «Балада Редінгської в'язниці» та сповідь «De Profundis» – не залишились поза увагою української літературної критики та отримали позитивну оцінку літературознавців. Для них

Уайльд – перш за все неперевершений «художник слова». Досліджуючи його твори, українські літературознавці віддають належне поетичній майстерності автора, його вражаючій широті та глибині художнього розв’язання загальнолюдських проблем. Скриті від поверхневого, а тим більш упередженого погляду, серйозні роздуми художника про життя та мистецтво знайшли місце в найкращих його творіннях, а понад столітня історія сприйняття творчої спадщини О. Уайльда в різних країнах, в тому числі й в Україні, є найкращим доказом оригінальності його літературного дарування та серйозності художніх намірів.

Бібліографічні посилання

1. **Ботнер В.С.** Бути красивим чи добродесним? (Матеріали до вивчення творчості Оскара Уайльда) / В.С. Ботнер // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 1997. – № 5. – С. 21–23.
2. **Братко В.** Зернятка людяності (Утвердження духовної краси людини в казці Оскара Уайльда «Зоряний хлопчик») / Валентина Братко // Всесвітня література та культура в навчальних закладах. – 2001. – № 12. – С. 12–14.
3. **Вайлд О.** Портрет Доріана Грея: Роман, п’єси / Оскар Вайлд; [пер. з англ., передмова та примітки Р.І. Доценка]. – Харків: Фоліо, 2006. – 398 с.
4. **Васильєва Е.** Оскар Уайльд // 100 знаменитих писателів / Е. Васильєва, Ю. Пернатєв – Харьков, 2001. – С. 412–416.
5. **Гавришко Г.І.** Принц Парадокс? Апостол естетизму? Король життя? Зраджений, в’язень, вигнанець, злидар? (Урок набуття нових знань у формі рольової гри) / Г.І. Гавришко // Всесвітня література в навчальних закладах. – 2000. – № 3. – С. 54–57.
6. **Дережа Л.В.** Щоб глибше осягнути ідейно-естетичний зміст твору. Урок порівняльного аналізу філософських казок. (О. Вайльд «Хлопчик-зірка», А. де Сент-Екзюпері «Маленький принц») / Л.В. Дереза // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2004. – № 10. – С. 31–32.
7. **Доценко Р.** Гамсун, голод і колаборантство / Ростислав Доценко // Євроатлантика. Часопис інституту євро-атлантичного співробітництва. – 2009. – № 2. – С. 59–62.
8. **Доценко Р.** Оскар Вайлд в тіні та світлі парадоксів / Ростислав Доценко // Вайлд О. Портрет Доріана Грея: Роман, п’єси: пер. з англ., передмова та примітки Р.І. Доценка. – Харків: Фоліо, 2006. – 398 с. – С. 3–20
9. **Онацький Є.** Оскар Вайльд – геній парадоксу / Євген Онацький // Портрети в профіль. – Чикаго: Українсько-американська видавнича спілка, 1965. – 300 с. – С. 61–73.
10. **Соколянський М.Г.** Оскар Уайльд: Очерк творчості / М.Г. Соколянський. – К.; Одеса: Лыбидь, 1990. – 200 с.
11. **Стріха М.** Оскар Вайлд на тлі українських сюжетів / Максим Стріха // Всесвіт. – 2007. – № 3-4. – С. 139–143.
12. **Чуковский К.** Оскар Уайльд / Корней Чуковский // Уайльд Оскар. Избранные произведения. В 2 т., т. 1. – М.: Республика, 1993. – 559 с. – С. 514–538.

Надійшла до редколегії 24.04.10